

Critical Studies in Texts and Programs of Human Sciences,
Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)
Quarterly Journal, Vol. 23, No. 1, Spring 2023, 155-178
Doi: 10.30465/CRTLS.2021.36114.2222

The Effectiveness of the Book
“*Mabadi al-Arabiyyah fi al-sarf wa-al nahw 4*”
from the Perspective of Students of Arabic Language
and Literature
(Case study: Shiraz University)

Abdolrazagh Rahmani*, Eshagh Rahmani**

Shabnam Moenizadeh***

Abstract

This study was conducted with the aim of efficiency and effectiveness of the book “*Mabadi al-Arabiyyah fi al-sarf wa-al nahw 4*” in terms of observing the desired criteria of the textbook from the students' point of view. The statistical sample of this study is the students of Arabic language and literature of Shiraz University, which includes 79 people, and in the form of a census, equal to the statistical population, completed the questionnaire. This research is a descriptive survey and the reliability of the questionnaire was calculated by Cronbach's alphabet method of 0.73. In this study, two one-sample t-tests and the Friedman test were used to measure the efficiency and effectiveness of the book “*Mabadi al-Arabiyyah fi al-sarf wa-al nahw 4*”. This research is designed to answer four questions about the efficiency and effectiveness of the book,

* Assistant Professor, Hormoz Research Center, University of Hormozghan, Bandarabbas, Iran
(Corresponding Author), rahmani6038@gmail.com

** Associate Professor of Arabic Language & Literature, University of Shiraz, Shiraz, Iran,
esrahmani@yahoo.com

*** MA Student of Arabic Language and Literature, University of Shiraz, Shiraz, Iran,
shabnam.moenzadeh@gmail.com

Date received: 2022/12/29, Date of acceptance: 2023/04/18

Copyright © 2023, IHCS (Institute for Humanities and Cultural Studies). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

the teaching method used by the professor, the level of students' skills after passing the course of the Arabic rule, and finally the acceptability of the exam questions. The findings showed that the efficiency and effectiveness of the book have been observed to a minimum. The teaching method used by the professor from the students' point of view shows the highest level and skill level of the students after passing the Arabic rules course and the acceptability of the exam questions taken almost to the average level in the book.

Keywords: Efficiency, Effectiveness, Mabadi Al Arabi, Sarf Rules, Nahw Rules.

پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
فصل‌نامه علمی (مقاله علمی - پژوهشی)، سال ۲۳، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲، ۱۵۷-۱۷۸

کارآمدی و اثر بخشی کتاب مبادئ العربیة فی الصرف و النحو جلد ۴ از دیدگاه دانشجویان زبان و ادبیات عرب (مطالعه موردی: دانشگاه شیراز)^۱

عبدالرزاق رحمانی*

اسحق رحمانی**، شبنم معینی‌زاده***

چکیده

این مطالعه با هدف کارآمدی و اثر بخشی کتاب «مبادئ العربیة» از لحاظ رعایت معیارهای مطلوب کتاب درسی از نظر دانشجویان انجام شده است. نمونه آماری این پژوهش، دانشجویان رشته زبان و ادبیات عرب دانشگاه شیراز تشکیل می‌دهند که شامل ۷۹ نفر، و به صورت سرشماری، پرسشنامه را برابر با جامعه آماری در نظر گرفته شده تکمیل کردند. این تحقیق از نوع توصیفی پیمایشی بوده که پایایی پرسشنامه با روش الفبای کرونباخ ۰/۸۳ محاسبه شد، در این تحقیق از دو آزمون تی تک نمونه ای و فریدمن جهت سنجش کارآمدی و اثربخشی کتاب «مبادئ العربیة» استفاده شد. و این پژوهش به جهت پاسخگویی به چهار سوال در رابطه با میزان کارآمدی و اثر بخشی کتاب «مبادئ العربیة»، روش تدریس به کار گرفته شده توسط استاد، سطح مهارتی دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی و نهایتاً مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده، طراحی شده است. یافته‌ها نشان داد که کارآمدی و اثر بخشی کتاب «مبادئ العربیة» در کمترین حد میزان رعایت شده است. روش تدریس به کار گرفته شده توسط

* استادیار زبان و ادبیات عربی، مرکز مطالعات و تحقیقات هرمز، عضو هیات علمی دانشگاه هرمزگان،

بندرعباس، ایران (نویسنده مسئول)، rahmani6038@gmail.com

** دانشیار زبان و ادبیات عربی، عضو هیات علمی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران، esrahmani@yahoo.com

*** دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران،

shabnam.moeenzadeh@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۲۹

استاد از نظر دانشجویان، بیشترین میزان و سطح مهارتی دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی و مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده تقریباً تا حد متوسط میزان رعایت را در کتاب مبادئ العربیة نشان می‌دهند.

کلیدواژه‌ها: کارآمدی، اثر بخشی، مبادئ العربیة، قواعد صرف، قواعد نحو.

۱. مقدمه

دانشگاه‌ها همیشه علاقمند به دانستن نظرات دانشجویان در مورد برنامه درسی دانشگاهی که برای دانشجویان ارائه می‌شود هستند. زیرا که کتاب‌های درسی یکی از مهم‌ترین منابع و مراجع یادگیری دانشجویان در هر نظام آموزشی است، در کشور ما بیشتر فعالیت‌های آموزشی در چهارچوب کتاب درسی صورت می‌گیرد و بیشترین فعالیتها و تجارب آموزشی دانشجویان پیرامون آن سازمان دهی می‌شود.

در اصل بخشی از کیفیت آموزش در نظام آموزش عالی با کیفیت کتاب در ارتباط است. هر چه کتاب درسی غنی و با کیفیت بالا باشد، بر کیفیت آموزشی آن افزوده می‌شود و در مقابل اگر کیفیت ضعیفی داشته باشد، تأثیر نامطلوبی بر کیفیت آموزشی خواهد داشت (آرمند و ملکی، ۱۳۹۱).

بازنگری کتاب‌های درسی زمینه رشد و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان فراهم می‌آورد و برای دستیابی به چنین هدفی نیازمند ارزشیابی است. ارزشیابی مرکز فرایند آموزش و هدف آن بهبود برنامه آموزشی است و این امر، ارزشیابی را به فرایند مستمر تبدیل کرده است. «واضح است که بدون ارزشیابی نظام‌مند نمی‌توان درباره مفید بودن برنامه‌های آموزشی داوری کرد» (نویدی، ۱۳۹۰: ۸). «هنگام ارزیابی سیستم‌های آموزشی، مفاهیم کیفیت، کارایی و اثربخشی معمولاً مورد توجه قرار می‌گیرد. ارزشیابی با هدایت کردن امور آموزشی باعث اثربخشی و کارایی نظام آموزشی می‌شود». (بازرگان ۱۳۸۰)

کتاب مبادئ العربیة کتابی است که با قلم رشید الشرتونی، در چهار مجلد به شکلی منظم درآورده شده است؛ و یکی از مهم‌ترین منابع قواعد عربی برای رشته‌های چون زبان و ادبیات عربی، علوم قرآن، زبان و ادبیات فارسی، حقوق، فقه و مبانی، فلسفه و کلام می‌باشد. و بدلالی این کتاب مورد توجه اساتید و اعضای محترم شورای متون درسی زبان و ادبیات عربی قرار گرفته است، و نقد و مطالعه‌هایی که تا کنون درباره این اثر انجام شده است

کارآمدی و اثر بخشی کتاب مبادئ العربية ... (عبدالرزاق رحمانی و دیگران) ۱۵۹

بیش تر به متن اصلی مبادئ العربية و هر دو بخش صرف و نحو توجه داشته و کسی به کارآمدی و اثر بخشی کتاب مبادئ العربية از دیدگاه دانشجویان توجهی نشان نداده است؛ هدف از نگارش این مقاله بررسی، کارآمدی و اثر بخشی و مقبولیت کتاب از دیدگاه دانشجویان می باشد.

از آنجا که تناسب کتاب درسی با رفع نیازهای دانشجویان در طول دوره‌ی آموزش، موفقیت تحصیلی، ایجاد انگیزه و علاقه برای یادگیری بیشتر، تاثیر به سزایی دارد. بنابراین پژوهش حاضر سعی بر آن دارد تا بر اساس ایده‌ها و نظرات دانشجویان، یادگیری قواعد و بررسی کارآمدی و اثر بخشی و مفید بودن این کتاب را در برآورده کردن نیازهای دانشجویان به بررسی بپردازد.

مقاله حاضر مشکل را در دو بخش نظری و تحلیلی تشریح می کند. در بخش نظری، تلاش می شود در مورد اهمیت دستور زبان عربی و کتاب «مبادئ العربية»، و کار آمدی و اثر بخشی، تصویری روشن و علمی ارایه شود و در بخش تحلیل، با تکیه بر آمار به کار گرفته شده آزمون t، تک نمونه ای برای تحلیل مواد نظرسنجی، بر آنیم تا به بررسی دیدگاه دانشجویان در خصوص کار آمدی و اثر بخشی این کتاب بپردازیم. امید است که نتایج پژوهش در بهبود و ارتقای کیفیت قواعد عربی، اثر بخش باشد.

۱,۱ اهداف پژوهش

- تعیین میزان اثر کارآمدی و اثر بخشی کتاب «مبادئ العربية» برای مقطع کارشناسی زبان و ادبیات عربی است.
- تعیین میزان موفقیت روش تدریس درس قواعد زبان عربی است.
- تعیین مهارت هایی کسب شده توسط دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی می باشد.
- کارآمدی و اثربخشی امتحانات قواعد درس عربی می باشد.

۲,۱ سوالات پژوهش

این پژوهش برای رسیدن به این که کتاب قواعد اللغة العربیة «مبادئ العربیة» تا چه اندازه موفق عمل کرده در پی پاسخ به سوال زیر است:

میزان اثر کارآمدی و اثر بخشی کتاب «مبادئ العربیة» برای مقطع کارشناسی زبان و ادبیات عربی چقدر است؟

تا چه اندازه روش تدریس به کار گرفته شده توسط استاد از نظر دانشجویان موفق عمل می‌کند؟

دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به چه سطح مهارتی دست می‌یابند؟

دانشجویان کارآمدی و اثربخشی امتحانات گرفته شده را چگونه ارزیابی می‌کنند؟

۳,۱ فرضیه

کتاب مبادئ العربیة برای مقطع کارشناسی زبان و ادبیات عربی کارآمدی و اثر بخشی چندانی ندارد.

روش تدریس به کار گرفته شده توسط استاد از نظر دانشجویان موفق عمل نمی‌کند.

دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارتهای لازم دست نمی‌یابند.

سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان مقبولیت ندارد.

۴,۱ پیشینه پژوهش

از مهم‌ترین پژوهش‌هایی که در این مورد انجام گرفته، می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- صدقی و همکاران (۱۳۸۴) به نقد و بررسی کتاب مبادئ العربیة جلد چهارم پرداخته‌اند و با نگاهی کلی، نقاط ضعف و قوت آن را بیان نموده و سپس با استناد به آثار این حوزه، فهرستی از اشتباهات نحوی این اثر را ارائه داده‌اند و به اصلاح و رفع آنها پرداخته‌اند.

- اشکوری، (۱۳۸۹) با هدف نقد، به بررسی و اصلاح کتاب مبادئ العربیة (جلد چهارم، بخش صرف) پرداخته و در این زمینه تلاش نموده تا نقاط ضعف و قوت آن بیان کند. و با بررسی دقیق در متن کتاب به اشتباهات مربوط به مؤلف و همچنین اشتباهات چاپی همراه با ذکر دلایل پرداخته است. این پژوهشگر دریافته که در ویرایش تمرینهای کتاب، برخی از تمرین‌های مفید و بی‌مشکل به همراه دیگر تمرینها حذف شده است.

کارآمدی و اثر بخشی کتاب *مبادئ العربیة* ... (عبدالرزاق رحمانی و دیگران) ۱۶۱

بهبتر است این تمرینها دوباره در کتاب گنجانده شود. و همچنین برای برخی از مباحث، تمرین مجزا در نظر گرفته نشده است، مانند مباحث اعلال بهتر است برای هر نوع اعلال، تمرینهای جداگانه ای آورده شود.

- امام زاده، (۱۳۸۹) به نقد و بررسی کتاب *مبادئ العربیة* جلد دوم پرداخته و به این نکته اشاره نموده که با توجه به اینکه نگارنده کتاب غیر مسلمان می باشد، آقای حمید محمدی تلاش کرده، با استفاده از آیات و احادیث مثالها و تمرینهای کتاب، صبغة اسلامی دهد. با این وجود هنوز سری از اشکالات به قوت خود باقی است.

- دهقانیان و جمالی، (۱۳۹۱) با روش توصیفی تحلیلی به نقد و بررسی ترجمه و شرح *مبادئ العربیة* قسمت نحو جلد چهارم پرداخته اند. و به این نتیجه رسیده اند که کتاب نیازمند اصلاح، بازبینی، و استفاده از نظریات ویراستاری علمی ادبی در ویرایش و بازبینی متن می باشد. و عدم توجه به نکات نگارشی در ترجمه، کیفیت و یادگیری نکات علمی را به صورت چشم گیری کاهش می دهد.

- قزوینی و رخشنده نیا، (۱۳۹۱) به بررسی انتقادی کتاب صرف ساده پرداخته اند نتیجه کار آنها این بود که این کتاب، اگرچه دارای ویژگی های مثبت و ارزش علمی است، اما در برخی زمینه ها مانند کاربردی کردن تمرین ها و تعدیل آن، رعایت اصول روش علمی پژوهش از قبیل مقدمه نویسی، ارجاع صحیح مطالب و ارائه کتابنامه و نیز ابهام زدایی از برخی موضوعات، که یکی از ویژگی های اصلی متون علمی است، نیازمند اصلاح و بازنگری است.

- کیانی (۱۳۹۱) با عنوان بررسی و نقد کتاب قواعد کاربردی زبان عربی به ویژگی ها و کاستی های نگارشی و نگارشی کتاب قواعد کاربردی زبان عربی تالیف ریاحی زمین و میرقادری پرداخته و رعایت نظم منطقی و انسجام مطالب و روزآمدی و جامعیت، روانی عبارات و... را از ویژگی های این کتاب برشمرده است.

- متقی زاده و همکاران، (۱۳۹۲) با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و با تکیه بر تحلیل محتوا به بررسی نقاط قوت و ضعف کتاب های آموزش دستور زبان عربی در مقطع لیسانس رشته زبان و ادبیات عربی همت گمارده اند. واز بین کتاب های موجود دو کتاب «مبادئ العربیة» و «الجدید فی الصرف و النحو» که بیشترین استفاده را در دانشگاه ها دارند، انتخاب کرده اند و با استفاده از معیارهای تحلیل محتوی این دو کتاب

بررسی شدند. نتایج پژوهش نشان داده که روش غالب این دو کتاب در آموزش قواعد، روش سنتی قیاسی است. واز نقاط ضعف بارز این کتاب‌ها عدم تبیین اهداف آموزشی برای مدرس و دانشجو و فقدان تمارین و متون متنوع برای نهادینه کردن قواعد است.

- مقاله ی ابن رسول و صفیان (۱۳۹۶) با روش توصیفی - تحلیلی به بررسی و نقد بخش صرف کتاب صرف و نحو عربی پرداخته اند. که از محورهای این بررسی نقادانه انطباق مطالب کتاب با سرفصل مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی، توجه یا بی‌توجهی به اهمیت، ضرورت و کاربرد قواعد دستوری ارائه شده برای دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی، تصحیح اعراب و حرکت‌گذاری عبارات متن و تمرین‌ها و سرانجام غلطهای تایپی غیر قابل چشم‌پوشی می باشد.

- مقاله ی نظری تریزی، امین، محمدی، دانش. (۲۰۲۰) به بررسی اثربخشی کارگیری استراتژی‌های یادگیری فعال در بهبود یادگیری قواعد زبان عربی نزد دانشجویان رشته علوم قرآن و حدیث شهر اصفهان پرداخته اند، این پژوهش با استفاده از روش شبه آزمایشی، دانشجویان را به دو گروه کنترل با روش قیاسی و گروه آزمایش با استفاده از استراتژی‌های فعال آموزش تقسیم کرده و به مدت یک ترم تحصیلی در کلاس قواعد زبان عربی مورد آموزش قرار داده است. و به این نتیجه رسیده که دانشجویان گروه آزمایش یادگیری فعال تری نسبت به دانشجویان گروه کنترل دارند.

بر این اساس آنچه پژوهش حاضر را از پیشینه پژوهش متمایز می‌سازد، این است که تا کنون پژوهشی که به کارآمدی و اثربخشی درس قواعد «مبادئ العربیة» از نظر دانشجویان بپردازد صورت نگرفته است.

۲. مبانی نظری پژوهش

۱،۲ اهمیت قواعد عربی

آموختن دستور هر زبان آگاهی علمی به آن زبان است. این آگاهی منشأ بسیاری از عملکردهای درست زبانی است؛

عملکردهایی از قبیل استفاده مناسب و منطقی از زبان به عنوان ابزار سازمان دهنده فکر و ذهن، آموزش درست زبان‌های بیگانه و توفیق در برقراری ارتباط گفتاری و نوشتاری، و

کارآمدی و اثر بخشی کتاب *مبادئ العربیة* ... (عبدالرزاق رحمانی و دیگران) ۱۶۳

مسلماً آنکه زبان را بهتر می‌شناسد بهتر می‌تواند از آن استفاده کند. (خیامپور، ۱۳۷۲: ۱۳-

(۱۲)

و یکی از اهداف یادگیری زبان بیگانه، کسب توانایی لازم در خواندن ادبیات نوشتاری زبان مقصد است. از این رو، دانشجو نیازمند یادگیری قواعد دستوری زبان مقصد است. (لارسن فریمن، ۱۳۸۴) و هدف از آموزش قواعد، بالا بردن قدرت فهم متون است؛ اما به نظر می‌رسد که آموزش قواعد عربی به جای این که بتواند آن را در تحقیق این هدف یاری دهد، گاهی جز بی‌ربطی و بی‌انگیزگی نسبت به زبان عربی در آنان ایجاد نمی‌کند، بنا براین بایستی در تالیف و اختیار کتاب درسی به نظرات فراگیران توجه کرد.

۲,۲ معرفی کتاب «مبادئ العربیة»

یکی از اصلی‌ترین و مهم‌ترین ماده آموزشی در کلاس درس کتابهای درسی هستند؛ اما هر کتابی حتی اگر برای برنامه درسی خاصی تدوین شده باشد، نمی‌تواند برچسب را یدک بکشد، مگر آنکه ویژگی‌ها و شاخص‌های کارآمدی و اثربخشی یک «درسی» کتاب درسی را داشته باشد (حسینی و مطور، ۱۳۹۱).

کتاب "مبادئ العربیة" یکی از کتابهای آموزشی قواعد زبان عربی است که با سبکی بدیع در چهار جلد تألیف شده است. در تمام این جلدها، مباحث صرفی و نحوی مستقلاً و بدون ارتباط با دیگر جلدها آمده است، با این تفاوت که محتوی هر جلد کاملتر از جلد پیش از خود است. جلد چهارم این کتاب در دو بخش صرف و نحو به بیان قواعد زبان عربی از سطوح مقدماتی تا پیشرفته پرداخته و نقش کاربردی آن همواره مورد توجه صاحب نظران و اساتید رشته‌های گوناگون به ویژه زبان و ادبیات عرب، رشته‌های گوناگون علوم حوزوی، زبان و ادبیات فارسی، تاریخ، و حقوق اسلامی بوده و هست و آشنایی با صرف و نحو عربی به فهم بیشتر زبان و ادبیات عربی کمک می‌کند از این رو ضرورت کتاب *مبادئ العربیة* منبع اصلی آموختن قواعد عربی در حوزه و دانشگاه است، و وزارت علوم تحقیقات و فناوری این کتاب را در حوزه صرف و نحو در ایران به عنوان سر فصل تعیین کرده است.

۳,۲ کارآمدی و اثر بخشی

کتابی کارآمد است که بتواند پیام اصلی پدیدآورنده خود را به روشنی تبیین و هدف نهایی از نگارش خود را تأمین کند و بتواند مخاطب اصلی خود را بیابد و با او ارتباط برقرار کند؛ زیرا فرایند انتشار آثار همچون گفتگویی است که میان پدیدآور و مخاطب جریان دارد. (منصوریان، ۱۳۹۲).

منظور از اثربخشی نیز بازتابی است که هر کتاب دانشگاهی بر جامعه مخاطبان خود دارد. زیرا سرنوشت هر کتاب را خوانندگان آن کتاب تعیین می‌کنند. بنابراین، کتابی که بتواند بازتابی مثبت بر جامعه مخاطب داشته باشد و تحولی در اندیشه‌آنان ایجاد کند اثربخش خواهد بود. ضمن آنکه اثربخشی وجوه دیگری نیز دارد. برای مثال دلالت‌های کاربردی که بتوان رد پای آن را در عمل در حوزه موضوعی دید یکی از این مصادیق است. برای مثال اگر در حوزه علوم تربیتی کتابی منتشر شود که بتواند منشأ تحولی در نظام آموزشی قرار گیرد، اثربخشی خود را تضمین کرده است، اما اگر فقط در حد طرح موضوع باقی بماند به چنین هدفی دست نیافته است. (منصوریان، ۱۳۹۲: ۱-۱۷)

۳. روش پژوهش

روش این پژوهش از نوع پیمایشی است، زیرا با بهره‌گیری از نظرات و دیدگاه‌های دانشجویان به بررسی دقیق کارآمدی و اثر بخشی کتاب پرداخته است جامعه آماری در این پژوهش کلیه دانشجویان لیسانس رشته عربی دانشگاه شیراز که در سال ۱۳۹۹-۱۳۹۸ مشغول تحصیل بوده‌اند با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی متناسب با حجم ۷۹ نفر از دانشجویان به عنوان نمونه انتخاب گردید. پس از جمع‌آوری اطلاعات برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون آماری به کار گرفته شده آزمون t تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن برای تحلیل پاسخ‌ها و رتبه‌بندی معیارها بوده است. ضریب پایایی پرسشنامه پس از اجرای مقدماتی بین ۷۹ نفر از دانشجویان از طریق آلفای کرانباخ ۰/۷۳ برآورد گردید که نشان‌دهنده پایایی مناسب برای پرسش‌نامه است.

۴. ابزار پژوهش

ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است. روش تهیه پرسشنامه ترکیبی از مطالعات محققان و مدل سازی پرسشنامه های مشابه در این زمینه است. پرسشنامه ی مورد مطالعه این تحقیق، محقق ساخته است. روش نمونه گیری به صورت غیر تصادفی هدفمند بود. پاسخ آزمودنی ها به هر سؤال در یک طیف پنج گزینه ای لیکرت ثبت و نمره گذاری شد. گرچه در پژوهش های مستقل، روایی پرسشنامه کارآمدی و اثر بخشی ثابت شده است، اما از آنجا که سنجش روایی ابزار تحقیق اهمیت بسیاری دارد بدین ترتیب جهت انتخاب دقیق تر گویه ها، پرسشنامه پیش گفته در اختیار خبرگان قرار گرفت و پس از تأیید آنان، جهت انجام پژوهش معرفی گردید.

۵. روایی آزمون

برای سنجش روایی پرسشنامه، از نظر متخصصان استفاده شده، و به وسیله آنها مورد بررسی قرار گرفت، تعدادی از پرسش های پرسشنامه تصحیح، و سپس موارد تصحیح شده مجدداً به آنها بازگردانده شد و در نهایت اعتبار پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت.

هم چنین با توجه به میزان به دست آمده KMO (۰/۱۹۱) و معناداری آزمون خی بارتلت (۱۱۸۳/۶۳ $p < ۰/۰۰۰۱$)، کفایت انجام تحلیل عامل مورد تأیید قرار گرفت. تحلیل عامل تأییدی نیز نشان داد که مجموع زیر عامل ۷۸/۶۱ درصد از واریانس پرسشنامه مورد مطالعه را تبیین نموده اند. جدول زیر بار عاملی ارزش ویژه و درصد واریانس هر یک از عوامل را نشان می دهد. بر این اساس ۱۲ پرسش در عامل کتاب قرار می گیرند که با ارزش ویژه ۴/۹۱ و درصد واریانس ۲۵/۳۵ قوی ترین عامل تبیین کننده، عامل روش تدریس و دانش اساتید با ۱۲ سوال، ارزش ویژه ۴/۳۳ و درصد واریانس ۱۸/۵۵ دومین عامل تبیین کننده، عامل مهارت با ۱۲ سوال و با ارزش ویژه ۲/۸۲ و درصد واریانس ۱۳/۸۲ سومین عامل تبیین کننده، و در نهایت عامل امتحانات گرفته شده با ۶ سوال و با ارزش ویژه ۲/۴۲ و درصد واریانس ۱۱/۵۸ چهارمین عامل تبیین کننده، روایی پرسشنامه حاضر را تأیید می کنند.

۱۶۶ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۳، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲

سئالات	کتاب	روش تدریس و دانش اساتید	مهارت	امتحانات گرفته شده
سؤال ۱	۰/۵۴	۰/۷۵	۰/۶۰	۰/۵۳
سؤال ۲	۰/۷۸	۰/۵۰	۰/۵۸	۰/۵۸
سؤال ۳	۰/۵۴	۰/۴۷	۰/۶۲	۰/۵۵
سؤال ۴	۰/۷۵	۰/۵۱	۰/۵۶	۰/۶۱
سؤال ۵	۰/۸۳	۰/۶۵	۰/۵۱	۰/۶۰
سؤال ۶	۰/۷۵	۰/۵۹	۰/۶۹	۰/۶۷
سؤال ۷	۰/۶۶	۰/۵۹	۰/۵۳	---
سؤال ۸	۰/۶۲	۰/۵۴	۰/۶۰	---
سؤال ۹	۰/۵۱	۰/۶۳	۰/۵۶	---
سؤال ۱۰	۰/۴۶	۰/۳۹	۰/۵۷	---
سؤال ۱۱	۰/۷۵	۰/۵۴	۰/۵۲	---
سؤال ۱۲	۰/۴۷	۰/۶۵	۰/۵۸	---
ارزش ویژه	۴/۹۱	۴/۳۳	۲/۸۲	۲/۴۲
درصد واریانس	۲۵/۳۵	۱۸/۵۵	۱۳/۸۲	۱۱/۵۸
واریانس کل	۷۸/۶۱			

۶. پایایی آزمون

پایایی آزمون مقیاسی است که توسط آن میزان اعتماد به نتایج بدست آمده از آن آزمون مشخص می‌گردد. روش عمده برآورد ضریب پایایی، ضریب آلفای کرونباخ است که نتایج آن در جدول زیر به صورت خلاصه بیان شده است:

ضریب آلفاکرونباخ برای ابعاد پرسشنامه مورد مطالعه پژوهش

ضریب آلفای کرونباخ	ابعاد
۰/۷۵	کتاب
۰/۷۴	روش تدریس و دانش اساتید
۰/۷۲	مهارت
۰/۷۷	امتحانات گرفته شده
۰/۷۳	کل پرسشنامه

همانطور که ملاحظه می گردد برای تمامی ابعاد پرسشنامه کارآمدی و اثربخشی تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربیة" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی، مقدار آلفای کرونباخ محاسبه شده بیشتر از ۰/۶۵ می باشد در نتیجه این ابعاد پرسشنامه مورد مطالعه پژوهش دارای پایایی قابل قبول می باشند. در ادامه نیز مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه مورد مطالعه (کل سوالات پرسشنامه) برابر با ۰/۷۳ می باشد، بنابراین پرسشنامه تحقیق دارای پایایی قابل قبولی می باشند و نیاز به حذف سوالی وجود ندارد و پرسشنامه از اعتبار بالایی برخوردار هستند.

۷. یافته‌های پژوهش

در این مقاله نتایج حاصل از آزمون فرضیه های مطرح شده تحقیق با استفاده از آمار استنباطی و از طریق آزمونهای تی تک نمونه ای و آزمون فریدمن جهت اولویت بندی عوامل کارآمدی و اثربخشی تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربیة" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی به تفصیل بیان شده است.

۱،۷ آمار استنباطی

۱،۱،۷ بررسی نرمال بودن متغیرها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و انتخاب نوع آزمون‌های مربوطه، لازم است به وضعیت نرمال بودن متغیرها پردازیم. بخاطر اینکه متغیرها اگر نرمال باشند، می توانیم هم از آزمون‌های پارامتریک و هم از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده کنیم. اما اگر متغیرها نرمال نباشند، فقط می توانیم از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده کنیم. آزمونی که جهت بررسی نرمال بودن

متغیرها استفاده می‌شود، آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف (KS) می‌باشد. از این آزمون وقتی استفاده می‌شود که بخواهیم بدانیم داده‌های متغیر موردنظر نرمال هستند یا خیر. اگر سطح معناداری این آزمون بیشتر از ۰/۰۵ باشد فرض صفر مبنی بر نرمال بودن داده‌ها پذیرفته می‌شود. بنابراین فرض آماری زیر بررسی می‌شود:

فرض صفر: توزیع داده‌ها از توزیع نرمال تبعیت می‌کنند.
 فرض مقابل: توزیع داده‌ها از توزیع نرمال تبعیت نمی‌کنند.

جدول آزمون نرمال بودن داده‌های ابعاد پرسشنامه مورد مطالعه پژوهش

متغیرها	کولموگوروف-اسمیرنوف	Sig	وضعیت
کتاب	۱/۱۲۲	۰/۱۶۱	نرمال است
روش تدریس و دانش اساتید	۱/۲۶۲	۰/۰۸۳	نرمال است
مهارت	۱/۴۶۶	۰/۰۷۷	نرمال است
امتحانات گرفته شده	۱/۷۵۶	۰/۰۹۴	نرمال است

با توجه به جدول فوق مقادیر آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف و مقدار sig برای متغیرهای موجود، فرضیه‌های مورد مطالعه آورده شده است، چنانچه مشاهده شده است که برای تمامی ابعاد پرسشنامه کارآمدی و اثربخشی تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربية" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی، مقدار sig آنها بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد و فرض صفر رد نمی‌شود در نتیجه داده‌های این متغیرها، نرمال می‌باشند.

فرضیه ۱: کتاب مبادئ العربية برای مقطع کارشناسی زبان و ادبیات عربی کارآمدی و اثر بخشی چندانی ندارد.

Test Value = 3							
فاصله اطمینان ۹۵ % برای اختلاف میانگین ها	اختلاف میانگین		میانگین	سطح معناداری (دو دامنه)	درجه آزادی	آماره t	کارآمدی و اثر بخشی کتاب
	حد بالا	حد پایین					
۰/۲۴	۰/۵۶	۰/۱۶۲	۳/۱۶	۰/۴۱۰	۲۰	۰/۸۴۲	کارآمدی و اثر بخشی کتاب مبادی العربیة درسال اول
۰/۳۹	۰/۴۵	۰/۰۲۹	۳/۰۲	۰/۸۸۶	۲۰	۰/۱۴۶	کارآمدی و اثر بخشی کتاب مبادی العربیة درسال دوم
۰/۴۵	۰/۵۱	۰/۰۳۱	۳/۰۳	۰/۸۹۳	۲۰	۰/۱۳۷	کارآمدی و اثر بخشی کتاب مبادی العربیة درسال سوم
۰/۵۱	۰/۳۳	-۰/۰۸۷	۲/۹۱	۰/۶۷۲	۱۹	-۰/۴۳۰	کارآمدی و اثر بخشی کتاب مبادی العربیة درسال چهارم

در جدول فوق برای بررسی تاثیر کارآمدی و اثر بخشی کتاب مبادی العربیة برای مقطع کارشناسی زبان و ادبیات عربی از آزمون t-test (تی تست) تک نمونه ای استفاده شده است. با توجه به این که سطح معناداری محاسبه شده در جدول بالا بیشتر از ۰.۰۵ می باشد ($sig > .05$) لذا فرض صفر پذیرفته می شود، در نتیجه کارآمدی و اثر بخشی کتاب مبادی العربیة برای مقطع کارشناسی زبان و ادبیات عربی مورد تایید می باشد.

فرضیه ۲: روش تدریس به کار گرفته شده توسط استاد از نظر دانشجویان موفق عمل نمی کند.

جدول آزمون t-test

Test Value = 3							
فاصله اطمینان ۹۵ % برای اختلاف میانگین ها	اختلاف میانگین		میانگین	سطح معناداری (دو دامنه)	درجه آزادی	آماره t	موفق بودن روش تدریس استاد از نظر دانشجویان
	حد بالا	حد پایین					
۰/۴۴	۱/۴۳	۰/۹۳	۳/۹۳	۰/۰۰۱	۲۰	۳/۹۵۶	موفق بودن روش تدریس استاد از نظر دانشجویان در

سال اول							
۰/۰۸	۰/۸۴	۰/۳۸	۳/۳۸	۰/۱۰۵	۱۶	۱/۶۹	موفق بودن روش تدریس استاد از نظر دانشجویان در سال دوم
۰/۱۰	۰۰/۱	۰/۱۴	۳/۴۵	۰/۱۰۴	۲۰	۷۰۳/۱	موفق بودن روش تدریس استاد از نظر دانشجویان در سال سوم
۰/۱۸	۰/۸۰	۰/۳۰	۳/۳۰	۰/۲۱۰	۱۹	۱/۲۹۷	موفق بودن روش تدریس استاد از نظر دانشجویان در سال چهارم

در جدول فوق برای بررسی موفق بودن روش تدریس به کار گرفته شده توسط استاد از نظر دانشجویان از آزمون t-test تک نمونه ای استفاده شده است. با توجه به این که سطح معنی داری محاسبه شده در جدول فوق بیشتر از ۰.۰۵ می باشد ($sig > 0.05$) لذا فرض صفر پذیرفته می شود، چون مقدار میانگین متغیر مورد مطالعه برابر با ۳/۳۸ و این مقدار در حد عدد ۳ می باشد در نتیجه روش تدریس به کار گرفته شده توسط استاد از نظر دانشجویان در حد متوسط موفق بوده است.

فرضیه ۳: دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارت‌های لازم دست نمی‌یابند.

جدول آزمون t-test

Test Value = 3							
فاصله اطمینان ۹۵ % برای اختلاف میانگین ها	اختلاف میانگین	میانگین	سطح معناداری (دو دامنه)	درجه آزادی	آماره t	دست یافتن دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارت‌های لازم	
							حد بالا
۰/۴۸	۰/۶۵	۰/۰۸۷	۳/۰۸	۰/۷۵۲	۲۰	۰/۳۲۱	دست یافتن دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارت‌های لازم در سال اول
۰/۴۷	۰/۴۰	۰/۰۳۱	۲/۹۶	۰/۸۸۲	۱۶	۰/۱۵۰	دست یافتن دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارت‌های لازم در سال دوم

دست یافتن دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارتهای لازم در سال سوم	۰/۹۳۶-	۲۰	۰/۲۱۸-	۲/۸۸	۰/۲۱۸-	۰/۲۶	۰/۷۰-
دست یافتن دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارتهای لازم در سال چهارم	۰/۱۲۶-	۱۹	۰/۹۰۱	۲/۹۷	۰/۲۷-	۰/۴۳	۰/۴۸-

با توجه به جدول میانگین دست یافتن دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارت های لازم از نظر دانشجویان در حد عدد ۳ می باشد. در ادامه برای متغیر مورد مطالعه نیز انحراف معیار و خطای استاندارد میانگین آورده شده است.

در جدول فوق برای بررسی دست یافتن دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارت های لازم از نظر دانشجویان از آزمون t-test تک نمونه ای استفاده شده است. با توجه به این که سطح معنی داری محاسبه شده در جدول فوق بیشتر از ۰۰۵ می باشد ($\text{sig} > 0.05$) لذا فرض صفر پذیرفته می شود، در نتیجه دست یافتن دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارتهای لازم از نظر دانشجویان در حد عدد ۳ می باشد. در نتیجه دست یافتن دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارتهای لازم در حد متوسط می باشد.

فرضیه ۴: سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان مقبولیت ندارد.

جدول آزمون t-test

Test Value = 3							
مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	میانگین	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪ برای اختلاف میانگین ها	
						حد بالا	حد پایین
مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان در سال اول	۱/۴۴۴	۲۰	۰/۱۶۴	۳/۳۸	۰/۳۸۰	۰/۹۳	۰/۱۶-
مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان در سال دوم	۰/۳۰۴-	۱۶	۰/۷۶۴	۲/۹۳	۰/۰۶۷-	۰/۳۹	۰/۵۳-
مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان در سال سوم	۱/۶۲۵	۲۰	۰/۱۲۰	۳/۴۲	۰/۴۲۸	۰/۹۷	۰/۱۲-

مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان در سال چهارم	۰/۲۸۳-	۱۹	۰/۷۸۰	۲/۹۲	۰/۰۷۱-	۰/۴۵	۰/۵۹-
---	--------	----	-------	------	--------	------	-------

با توجه به جدول حد مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان در حد عدد ۳ می باشد. در ادامه برای متغیر مورد مطالعه نیز انحراف معیار و خطای استاندارد میانگین آورده شده است.

در جدول فوق برای بررسی مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان از آزمون t-test تک نمونه ای استفاده شده است. با توجه به این که سطح معنی داری محاسبه شده در جدول فوق بیشتر از ۰۰۵ می باشد ($sig > 0.05$) لذا فرض صفر پذیرفته می شود، در نتیجه مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان در حد عدد ۳ می باشد. در نتیجه مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان در حد متوسط می باشد.

فرضیه ۵: تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادی اللغه العربیه" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی مورد مطلوب هست.

جدول آزمون t-test

Test Value = 3							
فاصله اطمینان ۹۵٪ برای اختلاف میانگین ها		اختلاف میانگین	میانگین	سطح معناداری (دو دامنه)	درجه آزادی	آماره t	مطلوبیت تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادی اللغه العربیه" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی
حد بالا	حد پایین						
۰/۱۸	۰/۰۹-	۰/۳۹۳	۳/۳۹	۰/۱۰۹	۲۰	۱/۶۷۷	مطلوبیت تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادی اللغه العربیه" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی در سال اول
۰/۵۰	۰/۳۷-	۰/۰۶۳	۳/۰۶	۰/۷۶۵	۱۶	۰/۳۰۳	مطلوبیت تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو

							عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربیة" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی در سال دوم
۰/۳۷-	۰/۶۴	۰/۱۳۷	۳/۱۳	۰/۵۷۹	۲۰	۱/۵۶۴	مطلوبیت تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربیة" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی در سال سوم
۰/۴۲-	۰/۵۱	۰/۰۴۵	۳/۰۴	۰/۸۴۱	۱۹	۰/۲۰۳	مطلوبیت تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربیة" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی در سال چهارم

با توجه به جدول میانگین مطلوبیت تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربیة" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی با توجه به حد مقبولیت عدد ۳ می باشد. در ادامه برای متغیر مورد مطالعه نیز انحراف معیار و خطای استاندارد میانگین آورده شده است.

در جدول فوق برای بررسی مطلوبیت تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربیة" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی از آزمون t-test تک نمونه ای استفاده شده است. با توجه به این که سطح معنی داری محاسبه شده در جدول فوق بیشتر از ۰.۰۵ می باشد ($sig > .05$) لذا فرض صفر پذیرفته می شود، در نتیجه مطلوبیت تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربیة" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی در حد عدد ۳ می باشد. در نتیجه مطلوبیت تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربیة" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی در حد متوسط می باشد.

فرضیه ۶: کدام عوامل چهار گانه در کارآمدی و اثربخشی تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربية" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی دارای اهمیت زیادی نسبت به بقیه عوامل می باشند. جهت آزمون این فرضیه، می توان از آزمون فریدمن استفاده کرد. نتایج حاصل از آزمون فریدمن جهت آزمون این فرضیه در جدول زیر خلاصه شده است.

جدول نتایج حاصل از رتبه بندی فریدمن برای عوامل مورد مطالعه پژوهش

ردیف	عوامل چهار گانه در کارآمدی و اثربخشی تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربية" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی	سال اول	سال دوم	سال سوم	سال چهارم
۱	کتاب	۲/۰۵	۲/۵۷	۲/۱۴	۱/۷۶
۲	روش تدریس و دانش اساتید	۳/۸۸	۳/۳۸	۳/۴۵	۳/۷۴
۳	مهارت	۱/۵۲	۱/۹۰	۱/۱۴	۲/۳۹
۴	امتحانات گرفته شده	۲/۵۵	۲/۱۴	۳/۲۶	۲/۲۱
		Chi-Square=۴۱/۴۰۳ Df=۳ Sig=۰/۰۰۱	Chi-Square=۱۶/۸۷۹ Df=۳ Sig=۰/۰۰۱	Chi-Square=۲۷/۸۹۰ Df=۳ Sig=۰/۰۰۱	Chi-Square=۲۹/۱۷۵ Df=۳ Sig=۰/۰۰۱

با توجه به اطلاعات جدول بالا، حاصل از آزمون فریدمن می توان گفت چون سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ می باشد، پس رتبه بندی عوامل مورد بررسی جهت عوامل چهار گانه در کارآمدی و اثربخشی تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربية" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی از نظر میزان اهمیت معنی دار است و آزمون فریدمن مورد قبول است و می توان گفت در بین ابعاد مورد بررسی، بیشترین اهمیت برای عامل روش تدریس و کمترین اهمیت برای عامل کتاب درمقایسه با سایر عوامل برخوردار است. پس می توان گفت که عوامل چهار گانه در کارآمدی و اثربخشی تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربية" و پیشبرد

اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی معنی دار بوده و پذیرفته می شود. که با توجه به نتایج حاصل از جدول فوق می توان گفت که در سال اول با مقدار کی دو ۴۱/۴۰۳ و سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد روش تدریس و دانش اساتید در اولویت اول ، امتحانات گرفته شده در اولویت دوم ، کتاب در اولویت سوم و مهارت در اولویت چهارم قرار می گیرد. در ادامه در سال دوم با مقدار کی دو ۱۶/۸۷۹ و سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد روش تدریس و دانش اساتید در اولویت اول ، کتاب در اولویت دوم، امتحانات گرفته شده در اولویت سوم و مهارت در اولویت چهارم قرار می گیرد. و در ادامه در سال سوم با مقدار کی دو ۴۷/۸۹۰ و سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد روش تدریس و دانش اساتید در اولویت اول ، امتحانات گرفته شده در اولویت دوم ، کتاب در اولویت سوم و مهارت در اولویت چهارم قرار می گیرد. و در نهایت در سال چهارم با مقدار کی دو ۲۹/۱۷۵ و سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد روش تدریس و دانش اساتید در اولویت اول ، مهارت در اولویت دوم ، امتحانات گرفته شده در اولویت سوم و کتاب در اولویت چهارم قرار می گیرد.

۸. نتیجه گیری

هدف از این پژوهش کارآمدی و اثر بخشی کتاب مبادئ العربی از دیدگاه دانشجویان زبان و ادبیات عربی بوده است. به این منظور با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته به جمع آوری این نظرات پرداخته شد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل پرسشنامه نشان داد که:

در فرضیه اول از آزمون t-test (تی تست) تک نمونه ای استفاده شده است. با توجه به این که سطح معنا داری محاسبه شده در جدول بالا بیشتر از ۰۰۵ می باشد (sig>۰۰۵) لذا فرض صفر پذیرفته می شود، در نتیجه کارآمدی و اثر بخشی کتاب مبادئ العربیة برای مقطع کارشناسی زبان و ادبیات عربی مورد تایید نمی باشد.

در فرضیه دوم از آزمون t-test (تی تست) تک نمونه ای استفاده شده است. با توجه به این که سطح معنا داری محاسبه شده در جدول بالا بیشتر از ۰۰۵ می باشد (sig>۰۰۵) لذا فرض صفر پذیرفته می شود، چون مقدار میانگین متغیر مورد مطالعه برابر با ۳/۳۸ و این مقدار در حد عدد ۳ می باشد در نتیجه روش تدریس به کار گرفته شده توسط استاد از نظر دانشجویان در حد متوسط موفق بوده است.

در فرضیه سوم با توجه به جدول میانگین دست یافتن دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارت‌های لازم از نظر دانشجویان در حد عدد ۳ می باشد. در ادامه برای متغیر مورد مطالعه نیز انحراف معیار و خطای استاندارد میانگین آورده شده است. در نتیجه دست‌یافتن دانشجویان پس از گذراندن درس قواعد عربی به مهارت‌های لازم در حد متوسط می باشد.

در فرضیه چهارم نتیجه مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان در حد عدد ۳ می باشد. در نتیجه مقبولیت سوالات امتحانات گرفته شده از نظر دانشجویان در حد متوسط می باشد.

در فرضیه پنجم نتیجه مطلوبیت تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربية" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی در حد عدد ۳ می باشد. در نتیجه مقبولیت تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربية" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی در حد متوسط می باشد.

در فرضیه ششم نتایج حاصل از آزمون فریدمن، جهت آزمون این فرضیه می توان گفت بخاطر اینکه سطح معنا داری کمتر از ۰/۰۵ می باشد، لذا رتبه بندی عوامل مورد بررسی جهت عوامل چهار گانه در کارآمدی و اثربخشی تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربية" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی از نظر درجه اهمیت معنا دار است و آزمون فریدمن مورد تایید است و می توان گفت در بین ابعاد مورد مطالعه، عامل روش تدریس دارای بیشترین اهمیت و عامل کتاب از پایین ترین اهمیت در مقایسه با سایر عوامل برخوردار است. پس می توان گفت که عوامل چهار گانه در کارآمدی و اثربخشی تحقق اهداف آموزشی صرف و نحو عربی و کتاب "مبادئ اللغة العربية" و پیشبرد اهداف در نظر گرفته شده برای این درس از طرف آموزش عالی معنی دار بوده و پذیرفته می شود.

پی‌نوشت

۱. این مقاله بر اساس شیوه‌نامه پیشین پژوهشنامه نگارش و داوری شده است.

کتاب‌نامه

کارآمدی و اثر بخشی کتاب *مبادئ العربية* ... (عبدالرزاق رحمانی و دیگران) ۱۷۷

ابن الرسول، محمد رضا و الهه صفیان (۱۳۹۶). «بررسی و نقد بخش صرف کتاب صرف و نحو عربی»، پژوهش نامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسان، دوره ۱۷، ش ۱، ص ۲۲ - ۱.

اشکوری، سید عدنان (۱۳۸۹). «بررسی انتقادی کتاب «مبادئ العربية جلد چهارم»: قسم الصرف»، پژوهش نامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی، دوره ۱۰، ش ۱، ص ۱۰۳-۱۱۸.

امام زاده، سید احمد (۱۳۸۹). «بررسی انتقادی کتاب «مبادئ العربية جلد دوم»، پژوهش نامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی، دوره ۱۰، ش ۲۰، ص ۸۹-۱۰۱.

آرمند، محمد و حسن ملکی (۱۳۹۱)، مقدمه ای بر شیوه طراحی و تألیف کتاب درسی دانشگاهی، تهران: سمت.

بازرگان، عباس. (۱۳۸۰). ارزشیابی آموزشی، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت.

حسینی، محمدحسین و معصومه مطور (۱۳۹۱)، «نقدی بر کتاب های درسی دانشگاهی رشته علوم تربیتی در ایران»، پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، ش ۱۶، (۲۶)، ص ۱۱۹-۱۴۲.

خیامپور، عبدالرسول (۱۳۷۲)، دستور زبان فارسی. چاپ هشتم. کتاب فروشی تهران.

دهقانیان، جواد، جمالی، صدیقه (۱۳۹۲). «بررسی و نقد ترجمه و شرح مبادئ العربية چهارم (قسمت نحو) شرح سیدعلی حسینی»، پژوهش نامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی، دوره ۱۲، ش ۲۵، ص ۳۷-۵۶.

شرتونی، رشید، (۱۳۸۷). مبادئ العربية فی الصرف و النحو (۴)، چاپ سوم، قم: دار العلم.

فریمن دایان، لارسن (۱۳۸۴). اصول و فنون آموزش زبان. ترجمه د. فهیم م. حقانی، چاپ رهنما.

کیانی، حسین (۱۳۹۱). «بررسی و نقد کتاب قواعد کاربردی زبان عربی»، پژوهش نامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی، دوره ۱۲، ش ۲، ص ۹۱-۱۰۴.

متقی زاده، عیسی؛ اسماعیلی، سجاده؛ و محمدی، دانش (۱۳۹۲). تحلیل محتوای کتاب های آموزش قواعد زبان عربی در مقطع کارشناسی رشته زبان و ادبیات عربی بر اساس معیارهای کیفیت متون آموزشی بررسی موردی کتاب «مبادئ العربية» رشید.

منصوریان، یزدان (۱۳۹۲). «صد ویژگی کتاب های دانشگاهی کارآمد و اثر بخش»، مجله پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، ش ۲۹، ص ۱۷-۱.

نظری تریزی، امین، محمدی، دانش. (۲۰۲۰). فاعلیه استخدام إستراتيجيات التعلّم النشط فی تحسین تعلّم القواعد العربية لدى طلاب قسم العلوم القرآنية والحديث فی مدينة إصفهان. دراسات فی تعلیم اللغة العربية وتعلمها، ۴(۱)، ۱۱۵-۱۳۴.

۱۷۸ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۳، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲

نعمتی قزوینی، معصومه و رخشنده نیا، سیده اکرم (۱۳۹۱). «نقد کتاب صرف ساده»، پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، دوره ۱۲، ش ۲، ص ۱۲۷-۱۳۷.

نویدی، احد (۱۳۹۰). ارزشیابی اجرای آزمایشی طرح غنی سازی تجارب یادگیری در دروس ریاضیات و علوم تجربی پایه اول راهنمایی در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۹۰، تهران: وزارت آموزش و پرورش، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.